

נסיון העקדה - סתירה בדברי ה'

8. בראשית פרק כא

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל־אַבְרָהָם אֲלֵי־רַעַב בְּעֵינֶיךָ עָלִיתָ וְעַל־אֲמוֹתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שְׂרָה שְׂמֵעַת בְּקֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָהּ זֶרַע:

בראשית פרק כב

(ב) וַיֹּאמֶר קֹזֶז־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר־אֵהְבֶתְּ אֶת־יִצְחָק וְלָךְ־לָךְ אֶל־אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אוֹזֶרֶת הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ:

9. ויקרא רבה (וילנא) פרשת אמור פרשה כט

ר' ביבי בר אבא בשם ר' יוחנן אמר עמד אברהם אבינו בתפלה ותחנונים לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך בשעה שאמרת לי קח נא את בנך את יחידך היה בלבי מה להשיבך והיה בלבי מה לאמר אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע ועכשיו אתה אומר לי והעלהו שם לעולה אלא כשם שהיה לי מה להשיבך וכבשתי את יצרי ולא השבותיך... כשיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים תהא מזכיר להם עקידת יצחק אביהם ועמוד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים ותרחם עליהם ותהפוך להם מדת הדין למדת רחמים

10. מכתב מאליהו חלק ב עמוד 191

הרי שגילה אברהם אבינו ע"ה שעיקר נקודת הנסיון אצלו הייתה שלא יתבע מהש"ת את ישוב הסתירה הברורה הנ"ל, אף שבוזה היה מסיר מעצמו את ההסתר והחילול שאפפוהו מאי יכולתו להבין דרכי הנהגתו יתברך... וצריך ביאור למה לא התפלל כאן... אברהם אבינו ע"ה הראה בזה התבטלות גמורה כלפי רצונו יתברך; הוא חשש שאם יבקש מהש"ת לברר לו את הענין שמא יתערב בבקשתו שמך דק של התנגדות לרצונו יתברך, בחינה זקה מאהבתו העמוקה ליצחק בנו יקירו, ועל כן לא העז לגשת אליו יתברך בכל שאלה שהיא אף לא במילה אחת, וקיבל את הציווי על כל הקושיות והתמיהות שהיו כרוכות בו...

11. דעת תורה וירא עמוד קמ

עיקר נסיון העקדה היה לאברהם... ואע"פ שיצחק הוא אשר הלך לישחט... ולכאורה גבורתו של יצחק בזה אף יותר גדולה משל אברהם אבינו, אלא הנראה בזה כי עיקר הנסיון היה בזה שאמר לו אתמול "כי ביצחק יקרא לך זרע", והיום אמר לו "והעלהו שם לעולה, והוא ביראתו בתומו הלך..."

12. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פט עמוד ב

ויאמר קח נא את בנך. אמר רבי שמעון בר אבא: אין נא אלא לשון בקשה. משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו גבור אהד ונצחון. לימים עמדה עליו מלחמה חזקה, אמר לו: בבקשה ממך, עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו: ראשונות אין בהם ממש. אף הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם: ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכלן, עכשיו עמוד לי בנסיון זה, שלא יאמרו אין ממש בראשונים.

13. דעת תורה וירא עמוד קלז

הנה גם הראשונות הלא כולם נסיונות היו, ואיש אחר ודאי לא היה עומד בהם, וא"כ מה כל כך אם לא היה עומד בזה הנסיון, וכי בחסרון אחד כבר אומרים על כל הראשונות שאין בהם ממש?!

פרשת וירא- יראה ואהבה

מדרגת אהבה בנסיון העקדה

1. בראשית פרק כב פסוק י

וַיִּשְׁלַח אֲבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וַיִּקְזֶז אֶת־הַמֶּאֱכָלֶת לְעִזּוֹט אֶת־בְּנוֹ: רש"י

נקראת מאכלת, על פס שיקראל אוכלים מתן פכרה:

2. בראשית פרק כב פסוק ג

וַיִּשְׁכַּם אֲבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיִּזְבַּח וַיִּזְבַּח אֶת־זִמְרוֹ וַיִּקְזֶז אֶת־שְׁנֵי זַעֲרָיו אֵתוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיִּבְקַע עֵצִי עֲלָהּ וַיִּקַּח וַיִּלָּךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹקִים: רש"י

ויפסס - נזרז למורה: ויחפץ - הוא בעצמו ולא לזה לאחד מעדויו, פהאבהה מהלקלת המורה:

3. תורה תמימה הערות בראשית פרק כב הערה ט

ר"ל מאהבת אברהם להקב"ה בטל בעצמו את כבודו וגדולתו שחשב בעצמו את החמור

4. ילקוט שמעוני תורה פרשת וירא רמז קא

ויבואו אל המקום [כ"ב, ט] שניהם מביאים את האבנים שניהם מביאים את האש שניהם מביאים את העצים אברהם דומה כמי שעשה חתנות לבנו ויצחק דומה כמי שעשה חופה לעצמו אמר ליה יצחק אבא מהר ועשה רצון יוצרך ושורפני יפה ואפר שלי הולך לאמי ותניחהו וכל זמן שתראהו אמי תאמר זהו בני ששחטו אבי אבא

5. הכתב והקבלה בראשית פרק כב

וישלח אברהם את ידו. יורה בזה דלקיחת המאכלת לא היתה בעצלות ושפלות ידים כעושה דבר דלא ניחא ליה, אבל בזריזות גדולה כמי שפושט ידו לקחת דבר שחשקה נפשו בו, וכמו שהעיד הכתוב על זריזותו כל שלשת הימים. ככה גם ברגע אחרונה העיד הכתוב שלא היה בכח טבע רחמי האב על בנו להחליש אהבתו בגמרה של מצוה, ולעבוד עבודת הקדש בשחיטת בנו בזריזות נפלאה. כי לשון שליחות יורה על הזריזות

6. בראשית פרק כב

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל־יִצְחָק וַיִּדְרֶךְ אֶל־הַזֶּעַר וְאֶל־הַתַּעֲשֵׂ לֹוּ מֵאִימָה כִּי עָתָה יִדְעָתִי כִּי־יִרָא אֱלֹקִים אֶתָּה וְלֹא זִשְׁכַּתְּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִזְחָק בְּמִצְוֵי:

7. שפתי חיים מידות ועבודת ה' חלק ב עמוד תצא

התורה מציינת מעלה ובחינה אחרת בגדולתו של אברהם אבינו שזכה להגיע ע"י נסיון העקדה "ע"תה ידעתי כי ירא אלוקים אתה..." כלומר נסיון העקדה ביטא את מדרגת היראת אלוקים של אברהם אבינו... אמנם יש לשאול, הרי היה בזה גם מידה גדולה של אהבה אל הש"ת, ומדוע הפסוק מדגיש בעיקר את היראה, ועמד על זה בספר 'משנת ר' אהרן, ומבאר יסוד גדול בעבודת ה', שאברהם אבינו רק על ידי מדרגת 'אהבה' בלי מדרגת 'יראה' לא היה יכול לעבור את נסיון העקדה.

לאבד את נפשותם רק להשיג מעלת האהבה וחסידות באופן שאינו לפי הרצון ממנו ית"ש.

כוחה של יראה

21. שפתי חיים שם עמוד תצב

שמעתי ממו"ר הגר"א גרוסברד שאמר בשם הסבא מקלם זצ"ל, יראה זה סכין חריף החותך את הרצונות, אם מתעורר איזה רצון פסול אפשר להתגבר על זה רק ע"י יראת שמים ולא מספיקה אהבת ה'....

22. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ט

עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע כי אתה אוהב ואין אוהב שונא. עשה מיראה שאם באת לבעט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט.

23. ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א משנה ג

ויהי מורא קמיים עליכם – אף על פי שאתה עובד מאהבה עבוד ג"כ מיראה. שהעובד מאהבה זריז צמא עשה, והעובד מיראה נזהר ממנוות לא תעשה, ונמאצת לעבודתו שלימה. וכן אמרו חז"ל, עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה, שאם באת לבעט דע שאתה ירא ואין ירא בועט:

24. אורות הקודש ד עמוד תפא

האומרים לבקש ציורי רוח כאלה בהשגת העולם, שאין בהם הכנעה, כדי שיהיה האדם מלא גבורה, שמוזה באים הם לידי כפירה, הם טועים טעות מוסרית. **שבלא הכנעה לא יעמוד האדם בפני נטיות הרעות**, האוכלות את כחו הרוחני, שכן מתגברות בו. ודוקא על ידי **הכנעה מלפני ה', שהוא המקור של שלמות הקדושה והטוב**, נכנע הרע, ואפשר למוסר טהור לצאת מן הכח אל הפועל.

לימוד מוסר מביא ליראה

25. והגדת פרשת לך לך עמוד 200

אומרים שלימוד המוסר מדכא, המוסר'ניק עסוק כל היום בחיטוט אחר חסרונותיו, בבקורת מומיו. מסופר ששאלו את רבי ישראל מסלאנט זצ"ל, מיסד תנועת המוסר, מה בין תנועת המוסר לתנועת החסידות. הן שתיהן שמות דגש על הפנימיות והכונה. ממריצות להתעלות ולשלמות. וענה: "הם מכשירים גם ריקודים והמוסר פוסל גם דמעות"... ומי שסבור כך אינו יודע מהו לימוד מוסר

26. תלמוד בבלי חולין דף קה עמוד א

אמר שמואל: **אנא, להא מלתא (כדמפרש) - חלא בר חמרא (כחומץ בן יין לגבי אבא).** דאילו **אבא הוה סייר (היה בודק) נכסיה (את נכסיו וקרקעותיו) תרי זמני ביומא (פעמיים ביום).** ואנא, (ואני) לא סיירנא (איני בודקם) אלא (רק) **חדא זימנא, (פעם אחת ביום).** שמואל (הולך) לטעמיה, דאמר שמואל: **מאן דסייר נכסיה כל יומא (כל הבודק נכסיו כל יום) – משכח אסתירא!** (מוצא סלע כלומר, מרויח כסף, מפני שמתקן בהם את הצריך תיקון).

הסתירה בעקדה בין מידת האהבה למידת היראה

14. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג

כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו... וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם, ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו

15. תורת המגיד תורה פרשת וירא

ויאמר יצחק אל אברהם אביו ואמר אבי ויאמר הנני בני (כבב, כי אברהם הוא חסד, ויצחק הוא גבורה. ולכך אמר יצחק לאברהם, הלא אבי אתה והיינו מדת החסד. והיכן היא הרחמנות שלך. והשיבו אברהם, הנני בני, פי' עתה הנני במדת בני, פי' באכזריות.

16. והגדת

ואחרי ששמעו לקולו, ודבקו באמונתו, והרבו במעשי חסד כנהניתו וכרצון הבורא, וחזלו מקרבנות האדם, מצטוה נביאים ומורה דרכם לקחת את בנו יחידו ולהעלותו לעולה?! איך יעמוד בפני התקפותיהם ומה ישיב לשאלותיהם הן ינטשוהו וישובו חלילה לסורם! ועבודת חייו מה יהא עליה, כל הנפש אשר עשו בחרן, והרבבות שדבקו בו בארץ ישראל!... ואברהם אבינו עמוד החסד, שהטיף לחסד והרבה חסד ולימד שהקדוש ברוך הוא חפץ חסד, כבש רחמי לעשות רצונו יתברך בלבב שלם ...

17. קול אליהו (הגר"א)

זה שאמר כאן בעקדה עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, לפי שקודם לכן לא היה אלא רחמן מאד שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, אבל המידה של אכזריות ולכוף את עצמו ולקיים מצוות הבורא יתברך עדין לא היה ניכר בו, והיה יכולים לומר שאברהם איננו צדיק גמור חס ושלום. אבל בעקדה שעשה גם כן מידת אכזריות שרצה בכל אות נפשו לקים מצות הבורא...אם כן עתה נשלם וניכר שהוא צדיק גמור

18. במדבר פרק טז

(א) וַיִּקְוּ קָרוֹן בְּזִיזְתָּהּ בְּדִקְהָתָהּ בְּיָלְוֵי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב וְאִיִּן בְּדִפְלַת בְּנֵי רְאוּבֵן: (ב) וַיִּקְמוּ לָפָנַי מִשֵּׁה וְאֲנִישִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל זִמְשִׁים וּמְאִתָּם זְשִׁיאֵי עֲדָה קָרְאֵי בּוֹעֵר אֲנִישֵׁי יִשְׂרָאֵל:

19. רש"י במדבר פרק טז

ולא טפסים היו עסק התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר את מחתות החטאים האלה צנפשותם. וקרה שפקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעמו

20. העמק דבר במדבר פרק טז

ולכאורה אינו מבואר מה זה ישוב על ר"ן איש במש"כ את מחתות החטאים וגו'... אלא משמעות זה הכתוב...המה בקשו להשיג מעלת אהבת ה' על ידי עבודה, אף על גב שידעו שלא ינקו ובדאי יקוים דבר משה, והה מיקרי החטאים האלה בנפשותם, שביקשו

אהבתו בגמרה של מצוה, ולעבוד עבודת הקדש בשחיטת בנו בזריזות נפלאה. כי לשון שליחות יורה על הזריזות".

6-7 – מכל המקורות שראינו ניתן לחשוב שהמדרגה הגדולה אליה הגיע אברהם אבינו בנסיון העקדה היא 'אהבת ה' מוחלטת', אך לפי זה תמוה מדוע בפסוק מודגשת מידת היראה – "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה" והרי אהבת ה' היא מדרגה עליונה יותר ממדרגת היראה?
בספר 'שפתי חיים' מתרץ בשם ר' אהרן קוטלר שמכאן ניתן ללמוד יסוד גדול בעבודת ה' – ללא מדרגת היראה לא היה יכול אברהם אבינו לעבור את נסיון העקדה!!!

נסיון העקדה - סתירה בדברי ה'

כדי להבין מדוע ללא מידת היראה לא היה אברהם יכול לעבור את נסיון העקדה עלינו להתבונן יותר לעומק ולנסות להבין מה היתה נקודת הקושי של אברהם בנסיון העקדה.

8-11 – שרה רואה את התנהגותו של ישמעאל, חוששת לשלומה הרוחני של יצחק ואומרת לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה". התורה מתארת את התחושה הפנימית של אברהם בעקבות בקשת שרה – "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו". הקב"ה "נכנס לתמונה" ואומר לאברהם "אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע". אברהם מקבל הבטחה שיצחק הוא הבן הממשיך ולא ישמעאל! ופתאום מגיע נסיון העקדה ואברהם מצטווה לקחת את בנו יחידו ולהעלותו לעולה. כיצד יתכן, הרי נסיון העקדה עומד בסתירה מוחלטת עם ההבטחה האלוקית "ביצחק יקרא לך זרע"? אם היינו במקום אברהם, נניח שהיינו מצליחים להתגבר וללכת לעקוד את יצחק אבל מי מאיתנו לא היה מקשה קושיא ושואל את ריבוננו של עולם: "הרי אתמול אמרת לי "כי ביצחק יקרא לך זרע" ועכשיו אתה אומר לי והעלהו שם לעולה?!" אבל מזל שאברהם היה שם ולא אנחנו... המדרש מגלה שאברהם אכן התקשה בסתירה זו, אך כבש את יצרו ולא שאל מאומה!! ומכאן למד הרב דסלר שיעקר נקודת הנסיון היתה בכך שלא יתבע מהשי"ת את ישוב הסתירה הברורה, אף שבזה היה מסיר מעצמו את ההסתר והחילול שאפפוהו מאי יכולתו להבין דרכי הנהגתו יתברך. אך יש להקשות, לכאורה מה האיסור הגדול להקשות כדי להבין? אלא שאברהם אבינו ע"ה הראה בזה **התבטלות גמורה** כלפי רצונו יתברך; הוא חשש שאם יבקש מהשי"ת לברר לו את הענין שמא יתערב בבקשתו שמך דק של התנגדות לרצונו יתברך, בחינה דקה מאהבתו העמוקה ליצחק בנו יקירו, ועל כן לא העז לגשת אליו יתברך בכל שאלה שהיא אף לא במילה אחת, וקיבל את הציווי על כל הקושיות והתמיהות שהיו כרוכות בו.

על פי הסבר זה מבאר ר' יוחנן ממיר, מדוע נסיון העקדה נזקק לזכותו של אברהם ולא לזכותו של יצחק, שהרי לכאורה יצחק הוא הנשחט וגבורתו גדולה מזו של אברהם, אלא שהנסיון לא היה גבורה, אלא, לא להקשות על "הסתירה", ולא להרהר אחר מידותיו של הבורא. נסיון זה היה שייך רק אצל אברהם משום שרק הוא שמע את האמירה "כי ביצחק יקרא לך זרע". אך עדין אפשר להקשות, גם התמודדותו של אברהם מול ה'סתירה' האלוקית יכולה להיות ביטוי של אהבה, ומדוע אמר הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה" ומשמע שמידת היראה היא זו שהנחתה את אברהם אבינו ועזרה לו לעמוד בנסיון.

27. והגדת שם

נתייחס לדברים כפשוטם. אדם שמסיר נכסיו בכל יום לראות מה חסר ומה התקלקל...האם עצוב הוא, משום שהוא מתמקד בחיפוש חסרונות וקלקולים? להפך שמח הוא, שמתקן מה שיש לתקן ומגדיל את ההכנסות ומעצים את העושר! ברור שמשום כך בלבד, לא היה שמואל מגדיר עצמו כחומץ בן יין לעומת אביו. ודאי שהיה חשוב מאביו, שהרי אביו קרוי 'אבוא דשמואל'... אלא שהמדובר בסיוור הנכסים הרוחניים בחשבון נפש מקיף ומפורט, מה יש לתקן ומה לשפר. אבל הבסיס הוא שיש שדה! ויש יכול! ושמים בהם ומטפחים אותם! לא מתעלמים מה'יש', ושואפים לעוד, לשלמות נוספת. האם זה מביא לדכאון או לשמחה?! הסבא מנובהרדוק זצ"ל העיד: "אנשים רבים פגשתי בחיי, מכולם היה אדם אחד מאושר: "רבי ישראל מסלאנט!" דוקא הוא מייסד תנועת המוסר....

28. משנה ברורה סימן א

וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה כי הגדול מתבירו יצרו גדול הימנו. ותבלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל:

סיכום

פרשת יורא- יראה ואהבה

מדרגת אהבה בנסיון העקדה

1 – עשרה נסיונות התנסה אברהם אבינו ע"ה. האחרון שבהם היה נסיון העקדה. נקודת השיא של נסיון העקדה היה בשעה שאברהם אבינו לוקח את המאכלת לשחוט את בנו. בנקודה זו גילה אברהם שהוא מתמסר כל כולו לריבוננו של עולם ומכון לקיים את הציווי האלוקי בלב שלם. לקיחת המאכלת מזכה את אברהם בשכר גדול, אך לא רק את אברהם, אלא את כל ישראל שאוכלים מתן שכרה, ועל שם אכילת שכרה נקראת 'מאכלת'. עלינו להתבונן בסיפור העקדה כדי להבין מהי המעלה הגדולה אליה הגיע אברהם וממנה אנו נשכרים עד היום.

2-5 – יום העקדה הגיע. אברהם אבינו לא מתמהמה ומשכים מוקדם בבוקר – "וישכם אברהם בבוקר". רש"י מפרש שהתורה משתמשת במילה "וישכם" כדי להורות שאברהם הזדרז למצוה. הזדרזות היא ביטוי של חשק ורצון עז לקיים את במצווה. את הציווי האלוקי יכול היה אברהם לעשות כמי שכפאו שד ללא חשק. באופן זה היינו אומרים שאברהם קיים את הציווי מחמת שהוא ירא מה' אבל לא מחמת שהוא אוהב את ה', לעומת זאת, קיום המצוה בחשק גדול הוא ביטוי לאהבה.

את אהבת אברהם לה' ניתן לראות גם מהמשך הפסוק – "ויחבוש את חמורו" ומדייק רש"י שהוא בעצמו חבש את החמור ולא צווה לאחד מעבדיו, ומכאן למדו שאהבה מקלקלת את השורה וביאר התורה תמימה שמרוב אהבת אברהם לקב"ה בטל בעצמו את כבודו וגדולתו בכך שחבש את חמורו בעצמו.

אם מקורות אלו לא מספיקים לנו כדי להבין עד כמה אהב אברהם אבינו את הבורא, הצעה למדרש לא מותרת לנו שום ספיקות. במדרש מבואר שבשעה שאברהם ויצחק טרחו והביאו את האבנים, האש והעצים, "אברהם דומה כמי שעשה חתנות לבנו ויצחק דומה כמי שעשה חופה לעצמו".

גם נקודת השיא של לקיחת המאכלת היתה בזריזות רבה ובחשק גדול וכפי שכותב ה'כתב והקבלה' שגם ברגע האחרון "העיד הכתוב, שלא היה בכח טבע רחמי האב על בנו להחליש

שאר הנסיונות אין בהם ממש, משום שעמידתו של אברהם בהם היתה מחמת אהבתו ולא מחמת יראתו ואהבה ללא יראה אינה עבודה שלמה!!!

וכך מסביר הגר"א את הפסוק 'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה', שעד עתה יתכן וכל הפעולות של אברהם נעשו מתוך מידותיו הטובות וכלל לא היה צריך לכופ עצמו לציווי הבורא, אך עתה שכל מעשה העקדה היה הפך מידותיו של אברהם, כדי לקיים את מצוות הבורא היה חייב אברהם לכבוש עצמו ולהפעיל את מידת היראה על מנת שיוכל לעמוד בניסיון.

18-20 – נביא דוגמא אחת להיכן אפשר להגיע כשעבודת ה' בנויה על אהבה ללא בסיס של יראה.

קרח מושך למחלוקת מאתים חמישים ראשי סנהדראות. רש"י אומר שמאתים חמישים איש אלו לא היו טפשים כלל והסיבה שחלקו על משה כתובה בתורה: "מחנות החטאים האלה בנפשותם". ביאר הנצי"ב שכוונת הפסוק לומר שכל בקשתם של המאתים וחמישים איש היתה להשיג מעלת אהבת ה' על ידי עבודה, ואף על גב שידעו שלא ינקו מעוון ובודאי יתקיימו דברי משה, מכל מקום ביקשו לאבד את נפשותם רק כדי להשיג מעלת האהבה והחסידות, אך **כיון שאופן השגת אהבת ה' אינה לפי רצונו יתברך מכנה אותם התורה "החטאים האלה בנפשותם"**. למקום הזה אפשר להגיע רק כשקומת היראה לא בנויה בצורה טובה, אדם שיש בו יראה אמיתית תמיד שומר על "דיסטנס", הוא לא יעז להתקרב קרבה אסורה, על אף אהבתו הגדולה. מנגנון היראה ישמור עליו שלא לעשות דברים נגד רצונו יתברך.

כוחה של יראה

במקורות הבאים נתבונן במעלת "היראה" וכך נבין למה היראה כל כך קריטית ובלעדיה אי אפשר להיות עובד ה' באמת. 21-24 – הסבא מקלם היה אומר ש'יראה' זה סכין חריף החותך את הרצונות ואם מתעורר איזה רצון פסול אפשר להתגבר עליו רק על ידי יראת שמים ולא מספיקה אהבת ה'! מקור לדבריו אנו מוצאים בירושלמי שם אמרו "עשה מאהבה ועשה מיראה. עשה מאהבה, שאם באת לשנוא דע כי אתה אוהב. ועשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט. משמע שאוהב שהוא לא ירא בועט!

על המשנה באבות "ויהי מורא שמים עליכם" ביאר רבנו עובדיה מברטנורא שהאהבה אמנם מביאה את האדם להיות זריז במצוות הבורא, אך אינה מצילתו מעבירות לא תעשה, המידה שמצילה מעבירות לא תעשה היא מידת היראה.

ננסה לבאר את הדברים במילים שלנו. שני חברים שמאד אוהבים זה את זה, מחד יהיו מוכנים לעשות הכל אחד למען השני ומאידך הם גם יצפו, שמחמת אהבתם הם לא ידקדקו כל כך האחד עם חברו. גם ואולי בעיקר ביחס שבין איש לאשתו אנו מוצאים את אותו יסוד. אחד מביטויי האהבה שיש בין איש לאשתו הוא העלמת עין מדברים שלבן הזוג לא נוח בהם וכמו שאמר שלמה המלך "ועל כל פשעים תכסה אהבה" (שלמה המלך מדבר מצד הקב"ה לישראל). אהבה מביאה אותנו ליחס שבסה"כ טוב, נעים וכיף אבל היא אינה מביאה אותנו כלל ליחס של "התבטלות". ההתבטלות היא פרי של מידת היראה. על ידי יראה שמביאה להתבטלות, אדם ישים דגש בעיקר על הדברים שלא בדיוק "זורמים" ולא בדיוק "מתחברים" אליהם. מנגנון ההתבטלות מביא את האדם למקום שהוא מסוגל לעשות דברים גם כשזה לא בדיוק מסתדר עם המחשבות והרצונות שלו.

12-13 – טרם נענה על השאלה נקשה קושיא נוספת. אברהם מצטווה לקחת ולעקוד את בנו בלשון: "קח נא את בנך...". ר' שמעון בר אבא אמר שאין נא אלא לשון בקשה. כדי להבין מהי המשמעות לכך שנסיון העקדה נאמר בלשון בקשה מביא ר' שמעון משל למלך בשר ודם שהיו לו הרבה מלחמות, והיה לו גיבור אחד שניצח את המלחמות. לימים עמדה עליו מלחמה חזקה, אמר לו: בבקשה ממך, עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו: ראשונות אין בהם ממש. כך בניסיון העקדה, אף הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם: ניסיתיך בכמה ניסיונות ועמדת בכלן, עכשיו עמוד לי בניסיון זה, שלא יאמרו אין ממש בראשונים.

הקשה ר' ירוחם ממיר: "הנה גם הראשונות, הלא כולם ניסיונות היו, ואיש אחר ודאי לא היה עומד בהם, וא"כ מדוע אי עמידה בניסיון העקדה מלמד על שאר הנסיונות, וכי בחסרון אחד כבר אומרים על כל הראשונות שאין בהם ממש?!

הסתירה בניסיון העקדה בין מידת אהבה למידת היראה

14-16 – ראינו שעיקר הקושי בניסיון העקדה הוא הסתירה בדברי ה', אך בהתבוננות עמוקה יותר, אנו מגלים שהקושי הגדול לא היה הסתירה בדברי ה' אלא הבחירה של אברהם כיצד להתמודד עם הסתירה הזו.

הרמב"ם בהלכות עבודה זרה מאריך לספר כיצד אברהם אבינו הלך וגדל. ברגע שנגמל, התחיל לחשוב ביום ובלילה מי ברא את העולם, לאחר זמן הבין שיש בורא לעולם והוא האלוהי היחיד ואין עוד מלבדו וכך לאט לאט ביטל אברהם אבינו את כל העבודות זרות והתחיל לפרסם את שם ה' בעולם. נעצור רגע ונתבונן, הרי אחת העבודות זרות בה נלחם אברהם היתה הקרבת הבנים, אברהם חזר וטען שאכזריות היא אינה דרכו של הבורא "דרכיה דרכי נעם". והנה ביום אחד בהיר מצווה הקב"ה את אברהם לקחת את בנו יצחק ולהעלות אותו לעולה. הרי בדיוק בזה נלחם אברהם, אברהם טען שאסור להקריב את הבנים, ואלוה שמבקש להקריב את בנים אינו אלוה. אברהם היה איש חסד כדי להורות שאלוקי העולם הוא 'רב חסד'. פתאום אברהם צריך להתלבש בתלבושת של אכזר וכמו שמבאר רבי דב בר בספרו 'תורת המגיד' שבשעה שהלכו יצחק ואברהם להר המוריה שאל יצחק את אביו כיצד יתכן שהולך לעקוד אותו הרי מידתו היא חסד ואברהם השיב: "עתה הנני בני" כלומר ברגעים אלו התלבשתי במידת בני מידת הגבורה ובמידה זו ניתן גם להיות אכזרי כשצריך. ומבאר הרב גלינסקי שזה היה הקושי הגדול של אברהם, שאחרי ששמעו אנשי דורו לקולו, ודבקו באמונתו, והרבו במעשי חסד כהנחייטו וכרצון הבורא, וחדלו מקרבנות האדם, מצטווה נביאם ומורה דרכם לקחת את בנו יחידו ולהעלותו לעולה?! איך יעמוד בפני התקפותיהם ומה ישיב לשאלותיהם הן ינטשוהו וישבו חלילה לסורם! ועבודת חייו מה יהא עליה, כל הנפש אשר עשו בחרן, והרבות שדבקו בו בארץ ישראל! ונרחיב מעט את דבריו ונאמר שהתמודדותו של אברהם בשעה קשה זו היתה האם להשתמש במידת היראה ולהתבטל לציווי הבורא או שמחמת אהבתו ימסור את נפשו, יאמר "עת לעשות לה' הפרו תורתך" ולא יקשיב לציווי כדי לא להביא לחילול שם שמים גדול. וכיצד מכריע אברהם? בוחר במידת היראה ומקיים את הציווי!!! כעת הכל מתבהר, לאברהם היה מאבק גדול בין מידת היראה למידת האהבה, אברהם שבנה את כל היסודות שלו על היראה עושה את הבחירה הנכונה ובכך מציב גבולות ברורים למידת האהבה הרבה שהיתה לו לבורא, משום כך אומר הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה"!!! רק בניסיון העקדה ניתן היה לגלות שאברהם אבינו ירא אלוקים אמיתי, ובאמת אם ח"ו לא היה אברהם עומד בניסיון העקדה היה מתברר למפרע שכל

החסידות ופחות שמים דגש על תורת המוסר. הדרך הנכונה והרצויה היא אחוז בזה וגם בזה! ההתרחקות מלימוד המוסר באה מכח שתי טענות: 1. הלימוד הזה לא שייך לדור שלנו, אנחנו דור של אהבה. טענה מסוכנת שבמקום לשמור על הגדרות היא מפילה עוד גדר ועוד גדר ומביאה לפריצות גדולה. אין דור של אהבה ודור של יראה, עבודת ה' מורכבת מיראה ומאהבה וכשמוותרים על אחד מהם זה יוצר עיוותים קשים.

2. לימוד המוסר מדכא, האדם כל היום עסוק בחיטוט אחר חסרונותיו ובלבקר את מומיו. הרב גלינסקי אומר שמי שסבור כך אינו יודע מהו לימוד מוסר. כדי לבאר את דבריו נענין בדברי שמואל המובאים במסכת חולין: "שמואל אמר על עצמו שהוא חומץ בן יין משום שאביו היה בודק את נכסיו וקרקעותיו פעמיים ביום ואילו הוא היה בודק פעם אחת בלבד. הרב גלינסקי ביאר את דבריו וכתב: אדם שמסייר נכסיו בכל יום לראות מה חסר ומה התקלקל, האם עצוב הוא, משום שהוא מתמקד בחיפוש חסרונות וקלקולים? להפך שמח הוא, שמתקן מה שיש לתקן ומגדיל את ההכנסות ומעצים את העושר! ברור שמשום כך בלבד, לא היה שמואל מגדיר עצמו כחומץ בן יין לעומת אביו. ודאי שהיה חשוב מאביו, שהרי אביו קרוי 'אבא דשמואל', אלא שהמדובר בסיוור הנכסים הרוחניים, בחשבון נפש מקיף ומפורט, מה יש לתקן ומה לשפר. אבל הבסיס הוא שיש שדה! יש יבול! ושמים בהם ומטפחים אותם! לא מתעלמים מה'יש', ושואפים לעוד, לשלמות נוספת. האם זה מביא לדכאון או לשמחה? הסבא מנובהרדוק זצ"ל העיד: "אנשים רבים פגשתי בחיי, מכולם היה אדם אחד מאושר: 'רבי ישראל מסלאנט!' דוקא הוא מייסד תנועת המוסר.

לימוד מוסר לא צריך להקיף את כל היום, ההתעסקות העיקרית שלנו צריכה להיות בטוב ולא במה שלא טוב, אבל כמו כל מפעל מצליח שללא ועדת ביקורת יהיה לו קשה מאד להתקדם, כך גם מפעלו האישי של כל אחד ואחד מאתנו. עיקר ההתעסקות היא בטוב אך יש להקדיש כמה רגעים ביום בהם אנחנו עסוקים גם בלתקן ליקויים. ונסיים בדבריו של המש"ב: "וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ותבלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל".

חברים יקרים!

עיקר נסיון העקדה לא היה בעצם הפעולה של 'והעלה שם לעולה' אלא "בסתירה" הברורה שנולדה מדבר הקב"ה. בהסתכלות פנימית יותר ראינו שגם עצם "הסתירה" לא היתה עיקר הנסיון, אלא הבחירה שעמדה בפני אברהם אבינו, האם לבחור במידת האהבה ולומר "עת לעשות לה' הפרו תורתך", כדי למנוע חילול ה' גדול, או לבחור במידת היראה ולהכנע בפני ציווי הבורא גם כשאנו לא מבינים וגם כשנראה לנו שהכל הולך להתמוטט ושם שמים עומד להתחלל. אברהם אבינו בחר במידת היראה לא מפני שהוא אינו אוהב, אלא מפני שאהבתו נבנתה על גבי יראתו. אהבה גדולה ללא בסיס של יראה יכולה להביא לאסון גדול כפי שארע ל-250 איש שהתחברו לקרח. לעומת זאת אהבה שמבוססת על יראה שומרת על האדם להשאר תמיד בתוך הגבולות גזרה שקבע לנו הבורא. כיהודים, כהורים וכמחנכים עלינו לשמור ולחזק את קומת היראה ועל גבה לבנות ולחזק את מידת האהבה! שבת שלום ומבורך!!!

הרב זצ"ל לקובע נחרצות שבלא הכנעה לא יעמוד האדם בפני נטיותיו הרעות. ההכנעה היא הכלי שבעזרתו אנו מתקנים את מידותינו. הרב מסיים וכותב שההכנעה מלפני ה' הוא המקור של שלמות הקדושה והטובה! מי שמבקש להגיע למדרגות רוחניות שאין בהם הכנעה יבוא לידי כפירה!

כמחנכים (הורים לילדים ומורים) אנו צריכים להזהר מאד מאד מוויתור על יסוד ההכנעה. בדור הנוכחי ניתן לשמוע פעמים רבות את המושגים "אני לא מתחבר", "לא זורם לי", "לא מאיר לי" וכדו', לנו כמחנכים אסור לתת לגיטימציה לתופעות האלו. איני אומר שצריך להכריח את הילד, בסופו של דבר הבחירה נמצאת אצל הילד, אבל השדר שצריך לעבור הוא שדר מאד ברור - זה מה שצריך לעשות! ניקח דוגמא קטנה מהחיים. ילד אומר לאבא שלו: "היום לא בא לי להתפלל". האבא מתיישב ליד הילד ומתחיל לשמוע את 'מצוקותיו'. המחשבה שעוברת לאבא בראש: "אסור להלחץ, לא נורא אם לא התפלל היום, אם נכריח אותו להתפלל זה יביא לשנאת הדת, עדיף להניח לו וכשיבוא לו להתפלל הוא יתפלל". נראה לי שיש כאן טעות גדולה. מחד האבא צודק שלהכריח לא יעזור כלום, מאידך השדר שאומר: "תתפלל כשבא לך", גם הוא טעות גדולה, אז מה כן? האב צריך מחד לשדר לילד שלהתפלל צריך גם כשלא בא לנו, אפשר לומר משפט כזה: "אצלנו בבית הולכים לבית הכנסת" ואת המשפט הזה צריך לומר ברוגע ובנחישות פנימית, ומאידך האבא צריך לדעת שהאחריות לתפילה היא של הילד ולא של האבא, ואם הילד מחליט לא לקום זה ענין שלו. פעמים רבות כשאנו ההורים נכנסים לעמדה של 'מכריחים', אנו יוצרים מלחמה סמויה בינו לבין הילד. אי הליכת הילד לתפילה היא אמצעי כדי להתנגח בנו ההורים וככל שנכריח יותר כך המלחמה תלך ותתעצם. לעומת זאת כאשר אנו רק משמשים כמתווך דרך ולא מכניסים את עצמנו לזירת הבחירה של הילד, אנו שומרים על עמדתנו כהורים מרוממים ולא כהורים קטנים שמשחקים בשוטרים וגנבים....

היסוד הזה נכון לא רק בעבודת ה' אלא בכל מערכת בה אנו נתונים תחת אנשים אחרים. ניקח לדוגמא בית ספר. תלמיד חייב לדעת שהוא צריך 'להכניע' את עצמו לחוקי בית הספר. ילד חוזר מבית הספר ומספר להורים על חוקים שיש במוסד ולו זה לא נראה. הורים שיצדדו בילד ויתחילו לעשות רעש ולנסות לשנות את החוק יגרמו לילד שלהם נזק עצום, לא רק ביחס למוסד בו הילד לומד, אלא ביחס לכל החיים. ילד כזה גדל ללא שום הפנמה של מידת 'ההכנעה' וכשיגדל הוא עלול לגלות שיש לו קושי גדול בהכנעה אל הבורא. בנוסף הורים שבאופן שטני מצדדים בילד, שלא יתפלאו אם הם יראו שהתלונות רק הולכות וגוברות, מדוע? משום שהילד קלט שהם האמצעי הטוב ביותר שיכול לעזור לו להתנגח במערכת. ובנוסף אולי בעיקר הוא מרוויח המון המון תשומת לב מההורים....

לימוד מוסר מביא ליראה

25-28 - כדי לחזק את מדרגת היראה חייב האדם להתחזק בלימוד מוסר. הרב גלינסקי מספר ששאלו את רבי ישראל מסלאנט זצ"ל, מייסד תנועת המוסר, מה בין תנועת המוסר לתנועת החסידות. הן שתיהן שמות דגש על הפנימיות והכונה. ממריצות להתעלות ולשלמות. וענה: "הם מכשירים גם ריקודים והמוסר פוסל גם דמעות". לימוד החסידות מבטא הרבה יותר את החלק של האהבה, את הרגשת המתיקות והנעימות בעבודת ה', לעומתו לימוד המוסר מדבר בעיקר על עבודת ההכנעה של האדם, עבודה השייכת בעיקר למדרגת היראה. בעבר היתה את תנועת החסידות והיתה את תנועת המוסר, היום בישיבות רבות מצוי מאד שמתעסקים יותר בתורת

